

Форостюк І. В.,

Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля, м. Луганськ

ЗАСОБИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ПОЗААУДИТОРНІЙ РОБОТІ ЗІ СТУДЕНТАМИ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті розглядаються методи формування міжкультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Як один з продуктивних засобів для реалізації поставленої мети пропонується метод проєктів, який демонструється на прикладі позааудиторного навчально-виховного заходу з опорою на концепт «традиційні свята».

Ключові слова: міжкультурна компетенція, міжкультурна комунікація, іноземні мови, метод проєктів, позааудиторна діяльність.

В статье рассматриваются методы формирования межкультурной компетенции студентов нефилологических специальностей высших учебных заведений. Как один из продуктивных способов для реализации поставленной цели предлагается метод проектов, который демонстрируется на примере внеаудиторного учебно-воспитательного мероприятия с опорой на концепт «традиционные праздники».

Ключевые слова: межкультурная компетенция, межкультурная коммуникация, иностранные языки, метод проектов, внеаудиторная работа.

The paper describes the methods of forming of cross-cultural competence of higher educational institutions students. To realize the purpose of the paper the method of projects has been chosen as the most productive one. It is demonstrated with the help of the extracurricular activity using the concept «traditional holidays».

Key words: cross-cultural competence, cross-cultural communication, foreign languages, method of projects, extracurricular activity.

Розглядаючи питання спілкування представників різних культур у сучасному глобалізованому світі ми бачимо, що особливо гостро постає проблема міжкультурної комунікації представників різних країн у різноманітних сферах спілкування. Викладачі іноземних мов сьогодні є тією ланкою, яка може будувати мости взаєморозуміння між представниками далеких культур. Тому вони мають ставити на меті не тільки навчання певним лексичним одиницям та граматичним конструкціям, але й ознайомлення студентів з культурою, яка пов'язана з тією чи іншою мовою, з її традиціями, та з її місцем в системі світової культури. У випускників ВНЗ мають бути сформовані певні компетенції для подальшої діяльності в обраній сфері й міжкультурна компетенція одна з найважливіших.

Актуальність дослідження обумовлена практичною необхідністю викладання іноземної мови у комунікативному руслі та у контексті міжкультурної комунікації на даному етапі розвитку суспільства. Сьогодні виникла потреба в таких фахівцях, які б могли виконувати роль посередника в мовній та міжкультурній комунікації та володіти міжкультурною компетенцією.

Питання міжкультурної комунікації розглядають С. Г. Тер-Минасова, Ф. С. Бацевіч. Питання формування міжкультурної компетенції розкривають у своїх роботах А. Кнапп-Поттхофф, З. Нікітенко, Н. Гальскова. Теорію ключових компетенцій та компетентнісну модель розглядають В. Болотов, І. Зімня, А. Хуторской, М. Вуган, Н. Starkey. Найбільш плідним процес формування міжкультурної компетенції відбувається на заняттях з іноземної мови. Питанням інтеграції компонентів культури у процесі навчання іноземної мови присвячені роботи Н. Ф. Бориско, І. А. Закір'янової, В. О. Калініна, Ю. І. Пасова, В. В. Сафонові, О. Б. Тарнопольського, Г. Д. Томахіна, М. Flower, G. H. Hughes, M. Meyer, L. Sercu, A. R. Wright та інших.

Однак, часові та програмні рамки звичайного заняття з іноземної мови обмежують використання всіх можливостей методу міжкультурної комунікації, тому, на наш погляд, найбільш результативним є розширення даної роботи позакласними заходами. Особливо це стосується студентів нефілологічних спеціальностей.

Мета даної статті – розглянути можливості формування міжкультурної компетенції у студентів нефілологічних спеціальностей шляхом застосування методу проєктів під час позааудиторної навчально-виховної роботи. Завданнями статті ми вбачаємо наступне: розкрити поняття «міжкультурна компетенція» та «міжкультурна комунікація», визначити сучасні засоби міжкультурної комунікації, які допоможуть посилити мотивацію до вивчення іноземної мови студентам нефілологічних спеціальностей вищих навчальних закладів, розглянути можливості їх використання у концепті «традиційні свята» під час позааудиторних навчально-виховних заходів.

Об'єктом дослідження в даній статті є методи міжкультурної комунікації, які можливо використати під час викладання іноземних мов.

Предметом дослідження є ті методи міжкультурної комунікації, які використовуються під час викладання іноземних мов студентам нефілологічних спеціальностей з опорою на концепт «традиційні свята».

Міжкультурна комунікація – це адекватне взаєморозуміння двох учасників комунікативного акту, які належать до різних національних культур [4, с. 12]. Ф. С. Бацевіч зазначає, що дослідження міжкультурної комунікації не обмежується лише аналізом засобів мовного коду, а охоплює комплекс проблем, пов'язаних з етнічними, соціальними, культурними, психологічними чинниками, тобто виявом усіх аспектів фізичного і духовного життя етносу [1, с. 254]. Таким чином, людина та культура, з якою вона стикається в під час вивчення іноземної мови, може стати головним чинником для формування та підтримки на необхідному рівні мотиваційної складової даного процесу. Міжкультурна компетенція, в свою чергу, – це здатність особистості

самореалізуватися в рамках «діалогу культур». Вона об'єднує певний ряд умінь. Окрім знань системи тієї чи іншої іноземної мови, до міжкультурної компетенції входять фонові знання своєї культури та культури іншого народу, вміння сприймати та інтерпретувати явища іншої культури з точки зору її представників, розуміти та сприймати іншу ціннісну систему, вміння спілкуватися з носіями іншої мови в залежності від ситуації, норм, звичаїв іноземної поведінки та культурних традицій у порівнянні з рідною мовою та культурою [3].

З точки зору М. Вугат, звичайно, не можливо бути повністю підготовленими з питань міжкультурної комунікації з двох причин: по-перше – у різних країнах та культурах постійно відбуваються зміни; по-друге – завжди на цей процес впливають власні цінності та ідентифікації самої людини-комунікатора [5, с.11]. Ми згодні з його думкою, і вважаємо, що основні елементи міжкультурної компетенції, які необхідно формувати, наступні: *міжкультурні відношення* – зацікавленість, відкритість, готовність відкласти недовіру до іншої культури і довіру тільки до своєї; знання про інші соціальні групи та про основні процеси суспільної та індивідуальної взаємодії; *вміння та навички* інтерпретувати та викладати факти та події; вміння робити відкриття і взаємодіяти; *критична культурна обізнаність* – здатність критично оцінювати на основі експліцитних критеріїв перспективи, звичаї власної та інших культур та країн. Тому мета викладача – виховувати в учнях усі зазначені основні елементи [5, с. 13].

Програма сучасної вищої школи не дає можливості присвятити багато уваги роботі, спрямованій на формування міжкультурної компетенції. Однак, на наш погляд, знайти вихід у подібній ситуації допоможе метод проектів.

Проект – це робота, яка самостійно планується та реалізується, в якій мовне спілкування вплетене в інтелектуально-емоційний контекст іншої діяльності [2, с. 10]. Проектне завдання для групи студентів пов'язує оволодіння мовними навичками та певним матеріалом, у даному випадку краєзнавчим та культурологічним, з використанням цього знання на практиці. Процес оволодіння мовним матеріалом стає особистісно-мотивованим, оскільки студентами створюється власний продукт. Популярність використання методу проектів під час вивчення іноземної мови пояснюється тим, що цей метод об'єднує комунікативний та особистісно-орієнтований підходи, які є провідними в методиці викладання іноземних мов.

Для перевірки підготовлених студентами нефілологічних спеціальностей проектів, звичайно, є можливість виділити невелику кількість часу протягом занять, але для того, щоб студенти могли представити повний результат своєї дослідницької діяльності, більш корисним, на нашу думку, буде проведення позааудиторних заходів. Нами було підготовлено кілька навчально-виховних заходів, під час яких студенти представили результати своєї роботи. Наприклад, тема весняного заходу, проведеного у рамках діяльності науково-дослідної лабораторії «Художньо-культурні українські народні традиції» Інституту духовного розвитку людини Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля – весняні свята в різних країнах. Особливість цього заходу полягала в тому, що до роботи в ньому, окрім українських студентів, були залучені студенти з деяких африканських країн та Узбекистану. Мовою спілкування була визначена англійська. Студенти підготували інформацію про народні та державні свята, які святкують в їхніх країнах. Додавались, також, традиційні танці, звичаї та обряди. У підсумковій бесіді інформація порівнювалася, знаходились спільні риси, й, звичайно, обговорювалися розбіжності.

Оскільки даний захід проводився напередодні Великодніх свят, студентам різних країн було запропоновано зробити писанки – традиційний український Великодній виріб. Для цього був проведений спеціальний майстер-клас, який представляв іноземцям українську культуру і дав можливість попрактикуватися в неї особисто.

Після проведення навчально-виховного заходу серед студентів було проведено анкетування щодо їхніх вражень. Вони відповідали на запитання: чи цікаві Вам подібні заходи, та чи отримали Ви корисну інформацію й досвід під час проведеного заходу – 100% «так»; найбільш цікавим та корисним у даному заході 90% назвали можливість спілкування англійською мовою, знайомство з новою невідомою для них інформацією про традиції та свята африканських країн. Половина з них також додали, що дуже цікавим було знайомство також й з українською традицією розпису Великодніх яєць, оскільки вони до цього моменту ніколи не займалися подібною роботою. Останнє зауваження досить актуальне для Східноукраїнського регіону, який потребує посилення уваги також і до українського традиційного мистецтва.

Ми можемо зазначити, що в підготовчому процесі до позааудиторного навчально-виховного заходу були задіяні наступні компоненти, необхідні для формування міжкультурної компетенції:

– *афективний* компонент, толерантність – студенти проводили культурні паралелі між українськими традиціями та традиціями інших, європейських країн;

– *когнітивний* – під час підготовки до виступів студентами був оброблений великий обсяг теоретичного матеріалу, який вмщав в себе інформацію як про свою країну, так і про іноземні традиції. Був оброблений значний додатковий матеріал, застосовані різноманітні засоби його представлення. Студенти виступали як в ролі дослідників так і в ролі викладачів;

– навчальна дослідницька робота, тобто *стратегічний* компонент – під час підготовки окремими групами студентів, а також під кінець зустрічі всіма групами разом був проведений порівняльний аналіз представлених традицій.

Таким чином, ми бачимо, що міжкультурна компетенція входить до ряду ключових компетенцій, якими повинна володіти молода людина для успішної адаптації у сучасному світі. Дана компетенція розглядається як складова частина міжкультурної комунікації. Для її успішного формування у студентів нефілологічних спеціальностей вищих навчальних закладів найбільш вдало підходить метод проектів. Однак, у зв'язку з нестачею часу для ефективної роботи під час аудиторних занять позааудиторні навчально-виховні заходи являють собою найбільш цікаву та ефективну форму роботи зі студентами даних спеціальностей. Подібна робота, як під час позааудиторних, так і аудиторних занять, на нашу думку, потребує подальших досліджень.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Основы коммуникативной лингвистики / Ф. С. Бацевич – Київ. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 346 с.
2. Зимняя И. А., Сахарова Т. Е. Проектная методика обучения английскому языку / И. А. Зимняя, Т. Е. Сахарова. // Иностранные языки в школе. – №3. – 1991. – С. 9-15.
3. Психология общения. Энциклопедический словарь / [Под общ. ред. А. А. Бодалева]. – М. : Изд-во «Когито-Центр», 2011 г. // [Электронный ресурс] : Веб-портал : «Национальная психологическая энциклопедия». – Режим доступа : <http://vocabulary.ru/dictionary/1095/word/mezhkulturnaja-kompetencija>
4. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-Минасова – М. : Слово / Slovo, 2000. – 259 с.
5. Вурам М. Developing the intercultural dimension in language teaching. A practical introduction for teachers [Электронный ресурс] / М. Вурам, В. Gribkova, Н. Starkey. – Режим доступа : <http://www.lrc.cornell.edu/director/intercultural.pdf>